

8. Соловьев В. С. Критика отвлеченных начал / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.9–10). – Т.10. – 1966. – 957 с.

9. Соловьев В. С. Россия и Вселенская Церковь / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.11–12). – Т.11. – Кн.3. – 1966. – 1132 с.

10. Соловьев В. С. Чтения о Богочеловечестве / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.3–4). – Т.3. – 1966. – 1088 с.

11. Шеллинг В. Об отношении реального и идеального в природе / Вильгельм Шеллинг: в 2 т. – М.: Мысль, 1989. (Сочинения). – Т.2. – 1989. – 636 с.

References

1. Gegel' G. V. F. Jenciklopedija filosofskih nauk / Georg Vil'gel'm Fridrih Gegel': v 3 t. / [otv. red. E. P. Sitkovskij]. – M.: Mysl', 1977. – (Filosofija duha). – Т.3. – 1977. – 457 s.

2. Komparativistskij analiz obshchechelovecheskogo i nacional'nogo v filosofii: materialy konf., nojabr', 2005 g., Sankt-Peterburg. Vyp.7 / nauch. red. A. S. Kolesnikov. – SPb.: Sankt-Peterburgskoe filosofskoe obshhestvo, 2006. – 154 s.

3. Losev A. F. Vladimir Solov'jov i ego vremja / Aleksej Fedorovich Losev. – M.: Molodaja gvardija, 2009. – 600 s.

4. Motroshilova N. V. Mysliteli Rossii i filosofija Zapada (V. Solov'ev. N. Berdjajev. S. Frank. L. Shelestov) / Nelli Vasil'evna Motroshilova. – M.: Respublika, 2006. – 476 s.

5. Platon. Fileb / Platon: v 3 t. / [per. s drevnegrech. S. S. Averinceva; obshh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa]. – M.: Mysl', 1971. – Т.3. – Ch.1. – 1971. – 687 s.

6. Solov'ev V. S. Krasota v prirode / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.5–6). – Т.6. – 1966. – 969 s.

7. Solov'ev V. S. Kritika otvlechennyh nachal / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.1–2). – Т.2. – 1966. – 819 s.

8. Solov'ev V. S. Kritika otvlechennyh nachal / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.9–10). – Т.10. – 1966. – 957 s.

9. Solov'ev V. S. Rossija i Vselenskaja Cerkov' / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.11–12). – Т.11. – Кн.3. – 1966. – 1132 s.

10. Solov'ev V. S. Chtenija o Bogochelovechestve / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.3–4). – Т.3. – 1966. – 1088 s.

11. Shelling V. Ob otношенii real'nogo i ideal'nogo v prirode / Vil'gel'm Shelling: v 2 t. – M.: Mysl', 1989. (Sochinenija). – Т.2. – 1989. – 636 s.

Astakhova T. G., Associate Professor of the Department of Humanities, Regional municipal university «Institute of Entrepreneurship «Strategy» (Ukraine, Zovty Vody), tanya.ast@meta.ua

The principle of unity of V. S. Solovyov in the context of spiritual and physical relationship

The problem of spiritual and corporal was one of the paradigms of the Silver Age philosophy and sparked a keen interest in V. S. Solovyov, who relied on their arguments on the idea of the unity. The aim of the research is to single out the output characteristics of the idea of the unity and to research the basic elements of the spiritual and bodily paradigm in the philosophy of V. S. Solovyov. Understanding the principle of unity of V. S. Solovyov in the phenomena context «Spiritual and corporal» allows making the conceptual analysis, based on certain conceptual blocks. Important to notice, that V. S. Solovyov strongly raises the metaphysical, ontological status even of human individuality, giving it the possibility still to join the unity as the true. Joining to the unity, to the truth for human individuality is a special way of the relations to other individuals, to nature, to all «other». The true identity is a certain image of unity, a way of perceiving and learning the other. Asserting yourself beyond all others, the individual deprives the meaning of own existence, absorbing the true meaning of life and converts their individuality in a blank form.

Keywords: unity, goodness, beauty, truth, the interrelation of the spiritual and corporal, god.

Астахова Т. Г., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры гуманитарных наук, Областное коммунальное высшее учебное заведение «Институт предпринимательства «Стратегия» (Украина, Желтые Воды), tanya.ast@meta.ua

Принцип всеединства В. С. Соловьёва в контексте взаимосвязи духовного и телесного

Проблема духовно-телесного была одной из парадигм философии Серебряного века и вызвала живой интерес у В. С. Соловьёва, опирающегося в своих размышлениях на идею всеединства. Целью работы является выделение

основных характеристик идеи всеединства и исследование базовых элементов становления парадигмы духовно-телесного в философии В. С. Соловьёва. Концептуальный анализ позволяет раскрыть понимание принципа всеединства В. С. Соловьёва в контексте феноменов «духовно-телесное», опираясь на определённые понятийные блоки. Важно подчеркнуть, что В. С. Соловьёв решительно превозносит метафизический, онтологический статусы именно человеческой индивидуальности, давая ей возможность все-таки приобщиться к всеединству как истине. Приобщение к всеединству, к истине для человеческой индивидуальности является особым способом отношения к другим индивидам, к природе, ко всему «другому». Истинная индивидуальность представляет собою определённый образ всеединства, определённый способ восприятия и определения в себе всего другого. Характерная аргументация В. С. Соловьёва в защиту всеединства есть осмысленное убеждение, глубоко, богатое «существование» индивидуальности, возможное только в «лоне» всеединства.

Ключевые слова: всеединство, добро, красота, истина, взаимосвязь духовного и телесного, Бог.

УДК 1.092

Савицька І. М.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

Мельник В. С.,
студентка економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНІ ІДЕЇ В ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Дсліджуються філософсько-релігійні погляди Т. Г. Шевченка. Розкрито своєрідність філософсько-релігійного світогляду поета на основі аналізу його творчості. Висвітлено витoki світогляду Шевченка в розвідках сучасних дослідників. Приділено увагу головним рисам світоглядної рефлексії Тараса Шевченка – антропоцентризму, гуманізму та націоналізму як основним світоглядним засадам творчості поета. Зазначено, що у філософських міркуваннях Т. Шевченка значна увага приділяється індивідуальному досвіду відстоювання власної духовної свободи, її плекання, її важливої ролі для формування вартісних людських якостей. Охарактеризовано філософську сутність української національної ідеї, громадянської самосвідомості, християнської моралі та духовності в творчості Т. Г. Шевченка.

Ключові слова: світогляд, філософсько-релігійні погляди, християнство, національний дух, антропоцентризм, націоналізм, гуманізм, свобода.

*Один у другого питаєм:
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? чи то для зла?
Нащо живем? Чого бажаєм?
І, не дознавшись, умираєм,
А покидаємо діла...
Т. Г. Шевченко, 1847 р.*

Філософія Т. Шевченка індивідуальна, особиста і, разом з тим, всезагальна, вона ґрунтується на національній ідеї, на ментальності українського народу, виростає, з конкретно-узагальненого ставлення до любові, надії і віри, з любові до України. Філософський характер творчості Т. Шевченка відображає її народність, коли кожне явище життя розглядається мовби очима народу, кожна подія минувшини чи сьогодення вимірюється мірою народної моралі, чистотою душі людини. Творча спадщина Шевченка є об'єктом актуальних філософських досліджень, вона стає важливим чинником для досягання образу світу: і національного, і європейського. Сучасний період вивчення філософсько-релігійної спадщини Т. Г. Шевченка визначає перед науковцями різноманітні аспекти досліджень: необхідності об'єктивованої літературної критики, яка б найбільше відповідала б вимогам нашого часу, нових мовознавчих розробок,

дискусій щодо осмислення шевченківського сприйняття історії, оцінок суперечливих позицій українського духовенства та РПЦ, проблем збереження історико-культурних пам'яток тощо.

Філософське шевченкознавство на сьогодні налічує майже піввікову історію. Розвиток цієї галузі доволі непростий і перервний, тому важко говорити про якийсь узагальнене бачення – завжди є авторський підхід, завдяки якому, по-різному і з відмінними рисами розглядається філософський аспект творчості поета. Творчість великого Кобзаря, була завжди в центрі уваги багатьох його співвітчизників та однодумців, серед яких: М. Гулак, М. Костомаров, П. Куліш. На ідеях Т. Шевченка виховувались видатні українські письменники, філософи, громадсько-політичні діячі, серед яких М. Драгоманов, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Коцюбинський, М. Міхновський, Л. Українка, І. Франко та інші. Проблеми свободи людини, нації, ідентичності в творчості Шевченка привертала увагу О. Гончара, Д. Донцова, І. Дзуби, Є. Маланюка, М. Рильського та ін. Серед сучасних вітчизняних дослідників філософської спадщини Шевченка значним внеском є наукові розвідки Ю. Барабаша, О. Борона, І. Гузар, О. Забужко, Л. Задорожної, В. Івченка, Н. Мозгової, О. Кульчицького, І. Огородника, О. Поцюрка, Б. Рубчака, Л. Ушкалова, А. Шкрабалука, І. Фізера та інших дослідників.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та аналіз філософсько-релігійного світогляду Т. Шевченка та його подальшого впливу на процес формування української нації, державотворення тощо, зокрема, і в умовах сьогодення.

Національна культура є основою нашого буття, нашої унікальності та самобутності. Потреба осмислення сучасних суспільно-політичних потрясінь, що випали на долю українського народу, актуалізує соціально-філософські ідеї таких велетів українського духу, яким є Тарас Григорович Шевченко. Складність полягає в тому, що Шевченко, який ніколи не писав філософських теоретичних трактатів, не мав нагоди сформулювати своє пряме ставлення до тієї чи іншої проблеми, що розв'язується філософською наукою. Він залишив нам свою спадщину, конкретно не висловлюючись з приводу філософсько-наукових проблем, крім хіба що відомого фрагмента з приводу «Естетики» К. Лібельта, де були піддані критиці естетичні погляди польського філософа, учня Гегеля, ідеї інтуїтивізму. Шевченкові не сподобалося трактування Лібельтом співвідношення мистецтва і людини, сам поет зазначав, що якщо мистецтво не відображає природи, в центрі його не стоїть людина-творець, то воно приречене на загибель, і перестає бути справжнім мистецтвом [9, с. 303].

Дослідження філософських ідей в творчості Шевченка має свою історію. Так, зокрема, в радянський період, історико-філософські розробки ґрунтувались на схемі, згідно з якою історія філософії уявлялась як боротьба, що велась під час розробки проблем філософської науки між представниками прогресивного й реакційного табору. Мета дослідження конкретного філософського вчення вбачалась не скільки у виявленні індивідуально-неповторного внеску того чи іншого мислителя в розвиток філософії, скільки у підведенні цього вчення під загальну схему, в процесі чого вважалося втрачалось особистісне, оригінальне начало, властиве позиції досліджуваного

мислителя. Нинішня переоцінка суспільних вартостей спонукала до поступового переходу з соціально-функціонального на духовний шлях у вивченні творчості Т. Шевченка. Конструктивне розв'язання проблеми можна знайти не у втискуванні Шевченкової спадщини в наявне коло історико-філософських проблем, а на шляху розширення самого цього кола, що передбачає уточнення наших уявлень про предмет і об'єкт історії філософії як такої. Ґрунт для ретельного історико-філософського дослідження спадщини Т. Шевченка слід шукати у відповіді на вічне, але завжди актуальне питання – що таке філософія, історію якої ми вивчаємо. Адже філософія не протиставляє себе об'єктивній дійсності як суб'єкт об'єкту, а виступає способом самопізнання, способом осмислення людиною граничних підстав власного людського буття. Картина світу завжди носить особистісний характер, дозволяючи вписати погляди на світ у цілісне людське світо відношення. Філософським питанням стає лише тоді, коли воно приходить у прямиий зв'язок з проблемою сутності й сенсу буття. Доцільним, на нашу думку, є підхід І. Фізера до означеної проблематики у визначенні трьох головних аспектах: філософія Шевченка, філософія творчості Шевченка і філософія у творчості Шевченка [10, с. 39]. Як зазначає дослідник, Т. Шевченко дотримувався позиції, що і література, і філософія, «діючи в тих самих часових межах, є концепційно споріднені, бо обидві покладаються на споріднені пізнавальні категорії та на уяву» [10, с. 40]. Поезія, звичайно, не є філософією, але вона виявляється безпосередньо причетною до сфери філософії як особливого типу духовної діяльності людини, спрямованого до усвідомлення замежових підстав людського буття. Так, Н. Коржавін називав поезію Т. Шевченка «відповіддю на трагічність буття, вимогою від буття гармонії». Ці слова можна розглядати як ключ до розкриття сутності філософії поета. Шевченко представляє майже всі тематично-стильові течії українського романтизму, що поєднуються між собою мотивами туги за минулою волею і славою України, мотивом громадянської скорботи з приводу нещасливої долі Батьківщини сьогодні. Філософію Шевченка характеризують іноді терміном «філософія трагедії», де йдеться про філософію як вираз душі страждальця, вираз усвідомлення ним трагедії як власної долі. Мова не лише про трагічні обставини особистого життя Шевченка, а й прийняття їм на себе трагедії буття рідного народу, України, що утворює світ, навколо якого будується його світорозуміння. У його світобаченні особа постала як національна екзистенція, а Україна – це й світ наявного буття, який в основі своїй дисгармонійний, конфліктний. Д. Чижевський характеризує світогляд Шевченка як антропоцентризм, сутність якого полягає у зверненні людини в центр усього буття, усього світу природи, історії, усіх сфер людської культури [6, с. 101]. Природа для Т. Шевченка – це не хаос, в ній діє незалежна від чийсь волі закономірність, вона перебуває в стані безперервного розвитку, відмирання старого і народження нового, природа безначальна і безмежна в своєму існуванні. «Все йде, все минає і краю немає...» – підтримує думку античних філософів поет в поемі «Гайдамаки» [8]. Дійсно, природа в творах Т. Шевченка емоційно говорить з людиною, озивається до неї, сумує, хвалить Бога, плаче, сміється, – все це залежить від того, що переживає людина. Разом з тим, Україна для Т. Шевченка – це екзистенціальний

стан буття, де лише й можливо досягти форми ідеального існування, щоб «укупи жити, з братом добрим добро познати, не ділити», це джерело народної культури, що живить творчість його мотивами, розробка яких і дозволяє вразити власну філософію життя [8].

Для багатьох поколінь українців – і не тільки українців – Тарас Григорович Шевченко означає так багато, що сама собою створюється ілюзія, ніби все про нього та його творчість зрозуміло та відомо. Та це лише ілюзія. Шевченко як явище велике й вічне – невичерпний і нескінченний. Так, зокрема, безкінечно можна сперечатися і про філософсько-релігійні погляди поета. Адже гуманізм Шевченка формувався, насамперед, під впливом існуючих християнських традицій. За словами Дмитра Чижевського саме поняття християнський гуманізм повністю віддзеркалює гуманістичний нахил в творчості Великого поета [6, с. 65]. Незважаючи на велич і геніальність, Тарас Шевченко залишається все-таки звичайною людиною, яка не є досконалою і схильна до помилок і протиріч. Філософічність біблійних мотивів в поезії Шевченка залягає занадто глибоко. Досить суперечливими є його філософсько-релігійні погляди: з одного боку поет є глибоко віруючою людиною, яка часто перечитувала Біблію, ідеалізувала Богоматір, антропологізувала Христа, цінувала в ньому найкращі людські риси – святе, високе, правдиве, а з іншого – в своїх творах Шевченко часто ставить під сумнів сам факт існування Бога та виступає із його запереченням: Бог не допомагає убогим, нещасним, він безмілосердний, він на боці сильних і багатих. Але разом з тим є інший Бог: не на небі, він залишається у всьому живому як його душа.

Т. Г. Шевченко не відносив себе до конкретного напрямку філософії, якихось течій чи шкіл, він творив душею задля єдиної мети – визволення народу. Саме тому в творах Шевченка можна зустріти риси і романтизму, і реалізму, і символізму, і антропоцентризму і багатьох інших напрямків. Філософія Т. Шевченка – філософія протесту, боротьби, яка не дає примиритися з неволюю і тому робить неволю подвійно важкою, бо, усвідомлюючи себе як особистість, поет вдвічі важче мусить відчувати свою бездіяльність. Але ця філософія одночасно полегшує неволю, бо вона розбиває байдужість і апатію, вона не дає благати про смерть, приневолює шукати вихід з думкою, яка дозволить зберегти духовну незалежність. Свобода розглядається поетом як єдність трьох взаємозалежних складових: екзистенціальна свобода, свобода волевиявлення і свобода духу – найвища ступінь свободи, якої може досягти людина. Це свобода, що ґрунтується на загальнолюдських принципах, повна гармонія емоційної, вольової та інтелектуальної складових свободи. До найволелюбніших книг «Кобзар», він наскрізь просякнутий прагненням свободи, передчуттям її неминучості. Бо для Шевченка свобода – це дар Божий, велике досягнення і скарб кожної людини, але разом з тим – важкий тягар, витримати який дано далеко не кожному. Шевченківський герой не біжить від свободи, а прагне і шукає її. Своєю творчістю поет стверджує, що навіть за самих негативних зовнішніх обставин – переслідувань, різного роду утисків, зневаги – всередині свого ества кожна людина володіє простором свободи, і цю свободу ніхто не може у неї відібрати [4, с. 187]. Поет при цьому наголошує, що здобуття народом свободи належить до вищого сенсу буття народу: воно завжди

супроводжується потрясіннями, стражданнями, які, проте, гарантують волю народу до життя. Для історичного буття народу це не лише важливо: це означає, що, хоч і в складний спосіб, а, проте, нація має перспективу в майбутньому. Характеризуючи філософську творчість Шевченка, ми виходимо і на одвічну українську проблему пошуку і формування національної ідеї, яка проходить червоною стрічкою через всі твори поета. Вічне питання власної ідентичності було одним із найважливіших для Шевченка ще з дитячих років («Хто ми? Чий сини? Яких батьків?») і залишилося з ним і до кінця його життя. «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля...», – стверджує поет [8]. Т. Г. Шевченко постійно наголошує на тому, що потрібно наполегливо вчитися, щоб «мудрість була своя», і тоді можливо ми зможемо відповісти на питання: «Хто ми? Чий діти? Яких батьків? Ким, за що закуті?». Такий народ, що усвідомив своє «Я», свою ідентичність, на думку Шевченка, здобуде «свою правду і силу і волю» [8].

Все сказане дозволяє стверджувати, що філософія Т. Шевченка, втілена в його творчості й у власному життєвому шляху, являє собою органічний виплід культури українського народу, є дійсною духовною її квінтесенцією.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, філософський характер творчості Т. Шевченка відображає її народність, коли кожне явище життя розглядається мовби очима народу, з позицій народу, кожна подія минушини чи сьогодення вимірюється мірою народної моралі, чистотою й цнотливістю душі трудової людини. Завдяки народності виявляє себе оригінальність шевченківського бачення світу, індивідуальність його світосприймання. Насправді, Шевченка важко віднести до якоїсь окремої філософської течії, але гуманізм, антропоцентризм, та містицизм є визначальними рисами філософських поглядів великого поета: вони зумовлюють сприйняття навколишнього світу природи, історії й культури крізь призму переживань, бажань, потреб і прагнень людської особистості. Для Шевченка цей світ уособлює Україна, яка для нього є екзистенційним станом буття. Його особиста доля й доля його народу стають віддзеркаленням одне одного. Актуальними сьогодні, як ніколи, є заклики Т. Шевченка до об'єднання усіх верств українського суспільства на основі злагоди, добра і любові задля допомоги знедоленим, нужденним, заради миру та України, яка є найвищою цінністю в його філософії. В умовах поневолення українців поет вірив у державне відродження України. Можна з впевненістю констатувати, що творчість Шевченка як мислителя і поета, своєю національно-патріотичною спрямованістю, повернула з небуття історичну пам'ять українців. Шевченківські філософські роздуми дозволяють глибше розкрити сучасні суспільні колізії вітчизняної реальності та історичні перспективи розвитку українського суспільства. Разом з тим, творчість Шевченка вимагає переосмислення, а отже, контекстуалізації, в першу чергу, в межах європейського канону, бо проблеми національної ідентичності, мови, свободи, незалежності, були і залишаються центральними не тільки для України, а й для всієї Європи, хоча й різною мірою.

Список використаних джерел

1. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: семантика символів у творчості поета / Г. Грабович. – К.: Радянський письменник, 1991. – 210 с.

2. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. 4-е вид. / О. Забужко. – К.: Факт, 2007. – 148 с.

3. Маланюк С. Дмитро Донцов Книга спостережень. Проза. Том другий. – Торонто: Гомін України, 1966. – 367 с.

4. Савицька І. М. Філософія свободи Т. Шевченка крізь призму сьогодення / І. М. Савицька, Ж. А. Купрейчук // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 98. – С. 185–188.

5. Ушкалов Л. «Естетика» Лібел'та як дзеркало філософії Шевченка // Слово і час. – 2011. – №3. – С. 20–32.

6. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Вид-во «Орій» при УКСП «Кобза», 1992. – 230 с.

7. Франко І. Статті про Т. Г. Шевченка // Твори: В 20 т. – Київ, 1955. – Т. XVII.

8. Шевченко Тарас. Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 1–6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev.htm>

9. Шевченківський словник 1976 – Шевченківський словник: у 2 т. – Т. 2. – К.: Голов. ред. укр. рад. енцикл., 1976. – 408 с.

10. Фізер Дж. Філософія чи філософія Тараса Шевченка? / Дж. Фізер // Слово і час. – 1990. – №5. – С. 33–40.

References

1. Hrabovych H. Shevchenko yak mifotvoret's': semantika symboliv u tvorchosti poeta / H. Hrabovych. – K.: Radyans'kyu pys'mennyk, 1991. – 210 s.

2. Zabuzhko O. Shevchenkiv mif Ukrayiny. Sproba filosofsk'oho analizu. 4-e vyd. / O. Zabuzhko. – K.: Fakt, 2007. – 148 s.

3. Malanyuk Ye. Dmytro Dontsov Knyha sposterezhen'. Proza. Tom druhyy. – Toronto: Homin Ukrayiny, 1966. – 367 s.

4. Savyts'ka I. M. Filosofiya svobody T. Shevchenka kriz' pryzmu s'ohodennya / I. M. Savyts'ka, Zh. A. Kupreychuk // Hileya: naukovyy visnyk. – 2015. – Vyp. 98. – S. 185–188.

5. Ushkalov L. «Estetyka» Libel'ta yak dzerkalo filosofiyi Shevchenka // Slovo i chas. – 2011. – №3. – S. 20–32.

6. Chyzhevs'kyu D. Narysy z istoriyyi filosofiyyi na Ukraini. – K.: Vyd-vo «Oriy» pry UKSP «Kobza», 1992. – 230 s.

7. Franko I. Statti pro T. H. Shevchenka // Tvory: V 20 t. – Kyiv, 1955. – T. XVII.

8. Shevchenko Taras. Zibrannya tvoriv: U 6 t. – K., 2003. – T. 1–6. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev.htm>

9. Shevchenkiv's'kyu slovnyk 1976 – Shevchenkiv's'kyu slovnyk: u 2 t. – T. 2. – K.: Holov. red. ukr. rad. entsykl., 1976. – 408 s.

10. Fizer Dzh. Filosofiya chy filosofiya Tarasa Shevchenka? / Dzh. Fizer // Slovo i chas. – 1990. – №5. – S. 33–40.

Savitska I. M., PhD, Associate Professor of Philosophy at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), isavitskaya@gmail.com

Mel'nik V. S., student of economic faculty of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), isavitskaya@gmail.com

Philosophical and religious ideas in of T. G. Shevchenko creativity

The article examines T. G. Shevchenko's philosophic and religious views. It reveals peculiarities of philosophic and religious visions of the poet based on his diary. It highlights the origin of Shevchenko's worldview in works by modern researches. Focus is on the main characteristics of the a world outlook reflection of Taras Shevchenko – anthropocentrism, humanism and nationcentrism, as the basic philosophical foundations of the poet. It is noted that in the philosophical reasoning Shevchenko considerable attention is paid individual experience of defending own spiritual freedom, its cultivation, its important role for the formation of valuable human qualities. Characterized by the philosophical essence of the Ukrainian national idea, civic consciousness, Christian morality and spirituality in the works of Taras Shevchenko.

Keywords: worldview, philosophic and religious views, Christianity, populism, national spirit, anthropocentrism, humanism, nationcentrism, freedom.

Савицька І. М., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природопольовання України (Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

Мельник В. С., студентка економічного факультета, Національний університет біоресурсів і природопольовання України (Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

Філософсько-релігійні ідеї в творчестві Т. Г. Шевченка

Рассмотрены философско-религиозные взгляды Т. Г. Шевченко. Раскрыто своеобразие философско-религиозного мировоззрения поэта на основе анализа его творчества. Выявлены истоки мировоззрения

Шевченко в трудах современных исследователей. Уделено особое внимание главным характеристикам мировоззренческой рефлексии Тараса Шевченко – антропоцентризму, гуманизму и национализму как основным мировоззренческим основам творчества поэта. Отмечается, что в философских рассуждениях Т. Шевченко значительное внимание уделяется индивидуальному опыту отстаивания собственной духовной свободы, ее сохранения, важной роли для формирования ценностных человеческих качеств. Охарактеризовано философскую сущность украинской национальной идеи, гражданского самосознания, христианской морали и духовности в творчестве Т. Г. Шевченко.

Ключевые слова: мировоззрение, философско-религиозные взгляды, христианство, национальный дух, антропоцентризм, национализм, гуманизм, свобода.

* * *

УДК 261.7

Христокін Г. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та політології, Університет державної фіскальної служби України (Україна, Ірпін'), christokin_gena@mail.ru

Містико-поетична теологія Спиридона Кислякова як особливий феномен в історії київської християнської традиції

Розкриваються основні моменти містично-поетичних прозрінь Спиридона Кислякова. Автор робить висновок про відповідність теології архимандрита православної традиції, хоча також звертає увагу на оригінальні повороти думки отця Спиридона. Особливий наголос робиться на цінності особистого переживання богословських істин на відміну від теоретичних здобутків у цій царині.

Спиридон Кисляков створив оригінальну для православної традиції практику містичного пізнання через застосування поетичної уяви та описав її у своєму «Щоденнику». Результатом актів містичного пізнання для Спиридона стали величні картини есхатологічного майбутнього. Змістом цих картин став апокатастасіс, тобто спасіння всього живого та його обожнення. Спадщина Спиридона Кислякова є оригінальним різновидом київської ліберальної православної теології, відкритої до інших релігійних традицій.

Ключові слова: православна теологія, містика, апокатастасіс, аскетичні практики.

Пошуки власної ідентичності для українського православ'я стали гостро актуальними в умовах кризи відносин із сусідніми православними країнами. Потреба конститування власної традиції примушує наново переосмислювати історію українського богослов'я, особливо – київської православної ліберальної теології, яка прагнула творити «християнство з людським обличчям». Архимандрит Спиридон Кисляков належав до числа найбільш оригінальних богословів, які творили у Києві. Він – один із видатних київських православних мислителів, які гуртувалися навколо журналу «Християнська думка» («Христианская мысль»). Ще за його життя написані ним твори стали предметом для суперечок у православному Києві та всій РПЦ. Але науковий аналіз особливостей богословського та релігійно-філософського мислення видатного київського теолога до цього часу не був проведений. Власне такий аналіз і не був можливим, оскільки невідомим залишався головний богословський твір о. Спиридона – його «Щоденник».

Метою цього дослідження є виділення та осмислення основних рис містико-поетичної теології о. Спиридона, як вона виражена у його «Щоденнику».

Аналіз теологічного світогляду о. Спиридона можливий через розкриття специфіки його теологічного методу, унікального для історії православної теології.

В праці «Культура і вибух» Ю. Лотман (услід за І. Кантом) доводить, що культура є тим, що передається традиціями, але створюється людьми геніальними, які